

Мрежа FISCAL:

Подобрување на дијалогот за поголема финансиска транспарентност на општините, со фокус на парафискалните давачки

БОГОВИЊЕ

Содржината на овој документ, неговата имплементација и резултатите од проектот се единствена одговорност на Finance Think, Agora, Квантум Прима и Лаг Агро Лидер и не ги одразуваат ставовите на Европската Унија.

Мрежа FISCAL:

Подобрување на дијалогот за поголема финансиска транспарентност на општините, со фокус на парафискалните давачки

БОГОВИЊЕ

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Содржината на овој документ, неговата имплементација и резултатите од проектот се единствена одговорност на Finance Think, Агора, Квантум Прима и Лаг Агро Лидер и не ги одразуваат ставовите на Европската Унија.

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	4
2. ДЕМОГРАФСКИ И ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ	5
2.1 Демографски и економски профил	5
2.2 Демографски тенденции	7
3. БУЏЕТСКА ТРАНСПАРЕНТНОСТ	11
3.1 Финансирање	11
3.2 Расходи и инвестиции	16
3.3. Улога на парафискалните давачки	20
4. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ	24

ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ И ТАБЕЛИ

Графикон 1: Витална статистика	5
Графикон 2: Тенденции кај младото, старото и кај населението на работоспособна возраст	6
Графикон 3: Додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции по жител	7
Графикон 4: Додадена бруто-вредност по сектор во 2019 година (во мил. ден.)	8
Графикон 5: Коефициенти на локализација по сектор и по тип на фирма	9
Графикон 6: Тенденции во невработеноста	10
Графикон 7: Структура на приходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година	12
Графикон 8: Структура на приходите по категории и ставки во 2019 година	13
Графикон 9: Движење на приходите по жител и зависност на општината од централната власт	14
Графикон 10: Движење на приходите по поединечни ставки	15
Графикон 11: Структура на расходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година	16
Графикон 12: Структура на расходите по категории и ставки во 2019 година	17
Графикон 13: Движење на расходите по жител и учество на капиталните расходи	18
Графикон 14: Индикатори на алокација на средствата	19
Графикон 15: Учество на парафискалните давачки во вкупните приходи и во приходите од сопствени извори	20
Графикон 16: Структура на парафискалните давачки 2020 година	21
Табела 1: Парафискални давачки, перцепција за товар и насоки за постигнување оптимум	22

1. ВОВЕД

Општина Боговиње се наоѓа во централниот дел на Полошкиот плански регион, до границата со Република Албанија, и претставува претпоследна општина според големината со седиште во село и според површината опфаќа 5,8 проценти (141,65 км²) од истиот регион. Општината е составена од 16 населени места и е една од погусто населените општини во регионот со 165,77 жители на км², многу повисоко од републичкиот просек од 72,16 жители на км².¹ Во однос на природните ресурси, општината е лоцирана во климатско поднебје погодно за развој на земјоделството и шумарството. Исто така, квалитетните и пространите пасишта во регионот овозможуваат развој на летното сточарство. Дополнително, општината изобилува и со природно богатство поволно за развој на рурален туризам.²

Во регионален контекст, општина Боговиње е една од најмалку развиените општини во регионот со проценета додадена бруто-вредност (БДВ) по жител од 83,1 илјади денари во 2019 година.³ Слично, општината има едно од пониските нивоа на инвестиции во споредба со општините во регионот, приближно 19 илјади бруто-инвестиции по жител во истата година.⁴ Општина Боговиње важи за една од помалку транспарентните општини со индекс на активна транспарентност од 47,1 проценти во 2021 година.⁵ Конечно, општината има повисока зависност од централен буџет во регионот (84,1 проценти од вкупните приходи во 2019 година), каде што од вкупното финансирање на општината 21,8 проценти се канализираат во капитални инвестиции што ја прави втора општина во регионот според тој индикатор во 2019 година.

¹ Процената на бројот на жители и просечната годишна стапка на пораст на населението се врши според податоците во пописите од 2002 година и од 2021 година под претпоставка дека населението расте / опаѓа со константна годишна стапка на пораст. Пресметаните индикатори се однесуваат на 2019 година.

² Подетални информации за регионот во Стратегијата за регионален развој на Република Северна Македонија 2021-2031 година, проверете на <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fmfs.gov.mk%2Ffiles%2FStrategija-Za-RRR.pdf&chunk=true>

³ Целата анализа најчесто се однесува на 2019 година и на периодот пред таа година поради нетипичната пандемијска 2020 година.

⁴ Процените се пресметани врз основа на регионалната статистика за додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции од Државниот завод за статистика.

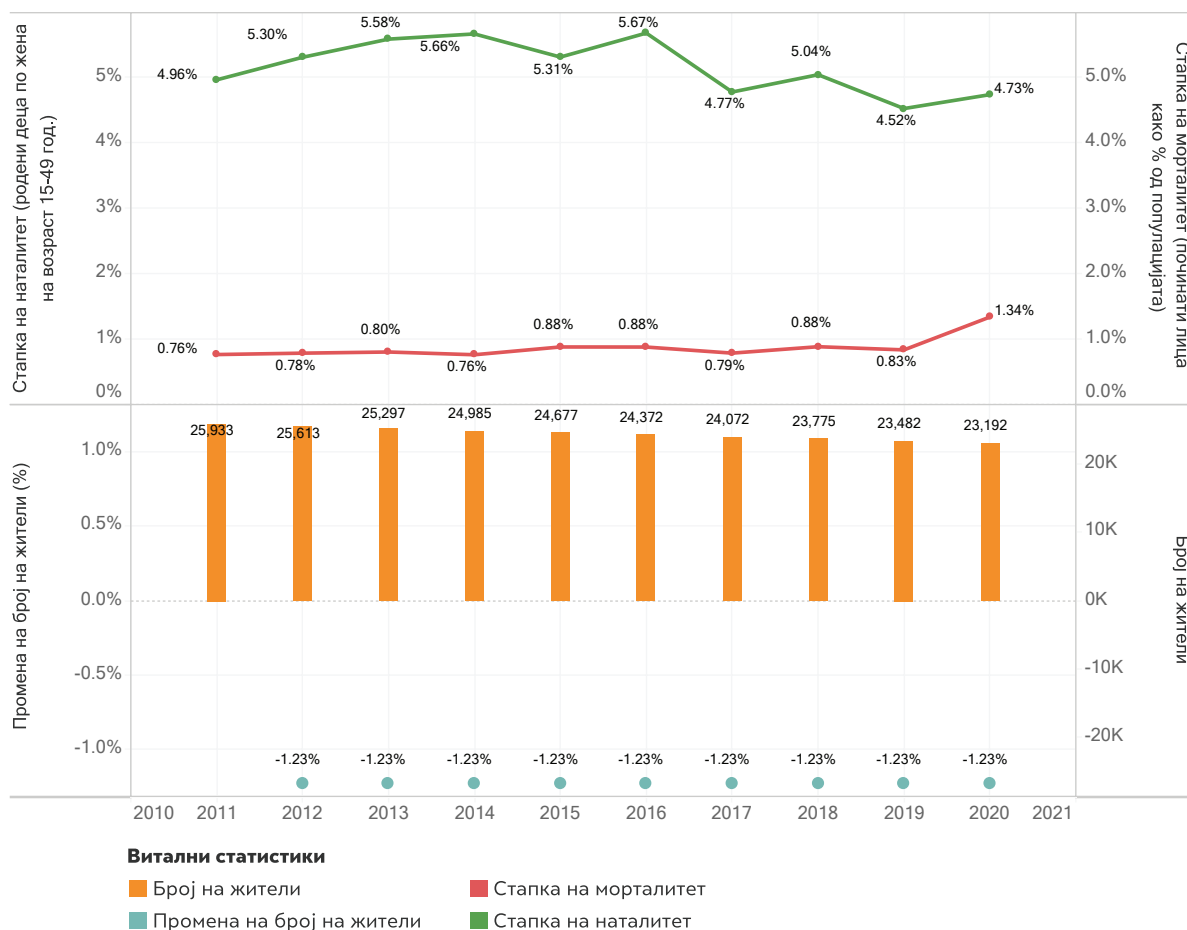
⁵ Индексот е развиен од страна на Центарот за граѓански комуникации, се пресметува врз основа на податоци собрани преку структурирани прашалници каде што на секое прашање се доделуваат бодови. Индексот се движи од 0 до 100 проценти, каде што поголема вредност значи поголема транспарентност. Детално за методологијата на индексот проверете на <https://www.ccc-org.mk/images/stories/akt21.pdf>

2. ДЕМОГРАФСКИ И ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ

2.1. ДЕМОГРАФСКИ ТЕНДЕНЦИИ

Боговиње има неповолни тенденции во поглед на главната витална статистика (графикон 1). Има просечна годишна стапка на пад на бројот на жители од -1,23 процент што резултира во проценет број на жители од 23.192 во 2020 година. Пандемијата на ковид-19 дополнително ја влоши состојбата и предизвика умерен пораст во грубата стапка на mortalитет на 1,34 процент во 2020 година. Дополнително, стапката на natalитет паѓа во последните четири години за во 2019 година да го достигне својот минимум од 4,52 проценти.⁶ Влошените демографски тенденции би се одразиле негативно врз економскиот развој на Полошкиот регион и би го отежнале остварувањето на целите за рамномерен економски развој во Република Северна Македонија.

Графикон 1: Витална статистика

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁶ Стапката на natalитет е пресметана како однос на бројот на живородени деца и бројот на жени на возраст од 15 до 49 години.

Дополнително, учеството на населението на работоспособна возраст во вкупното население континуирано расте од 67,7 проценти во 2012 година до 69,2 проценти во 2020 година (графикон 2).⁷ Во изминатата декада, порастот на бројот на фирми го надминува порастот на бројот на население на работоспособна возраст предизвикувајќи пад во индикаторот од 47 лица на работоспособна возраст по фирма на 37 лица по фирма во општината. Од друга страна, расте бројот на стари жители (повозрасни од 64 години) во однос на населението на работоспособна возраст и достигнува однос приближно две стари лица на 12 лица на работоспособна возраст. Односот на зависност во поглед на младите лица континуирано опаѓа од приближно две деца (помлади од 15 години) на шест лица на работоспособна возраст на две деца на седум лица на работоспособна возраст.

Графикон 2: Тенденции кај младото, старото и кај населението на работоспособна возраст

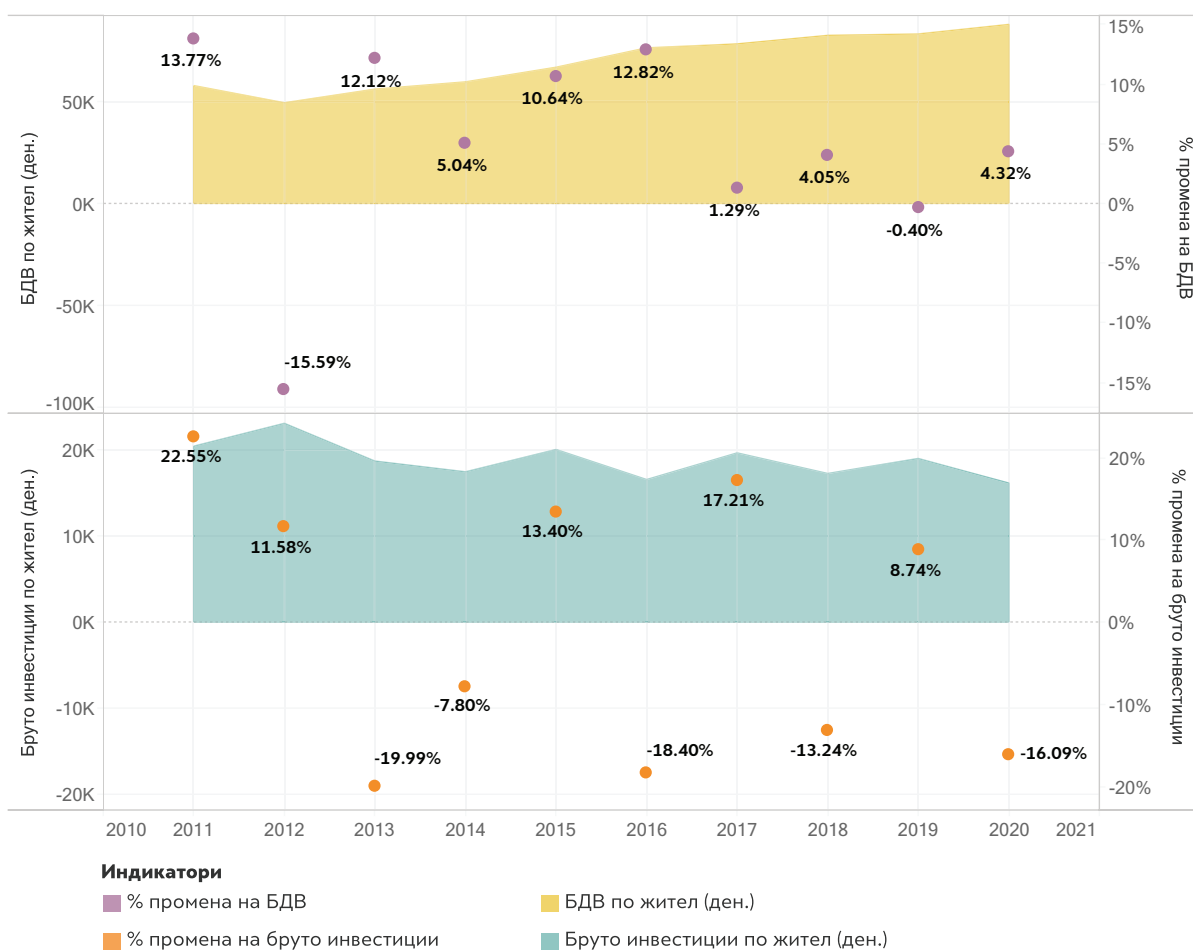
Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁷ Во оваа анализа, како население на работоспособна возраст се третира популацијата на возраст 15-64 години.

2.2 ЕКОНОМСКИ ПРОФИЛ

Економската активност во Боговиње забележува позитивни стапки на пораст, со исклучок на 2012 година и на 2019 година. Додадената бруто-вредност по жител⁸ континуирано расте за периодот 2012-2018 година со поинтензивен пораст до 2016 година, достигнувајќи 82,4 илјади денари во 2018 година. По стагнирањето во 2019 година, БДВ значително расте во текот на пандемијата достигнувајќи 87,8 илјади денари по жител. Од друга страна, бруто-инвестициите по жител бележат значителни осцилации и надолна тенденција. Бруто-инвестициите достигнуваат највисока вредност во 2012 година од 23,1 илјади по жител, по што следува пад во наредните години за во 2020 година да достигне минимум од 16,2 илјади.

Графикон 3: Додадена бруто-вредност и бруто-инвестиции по жител

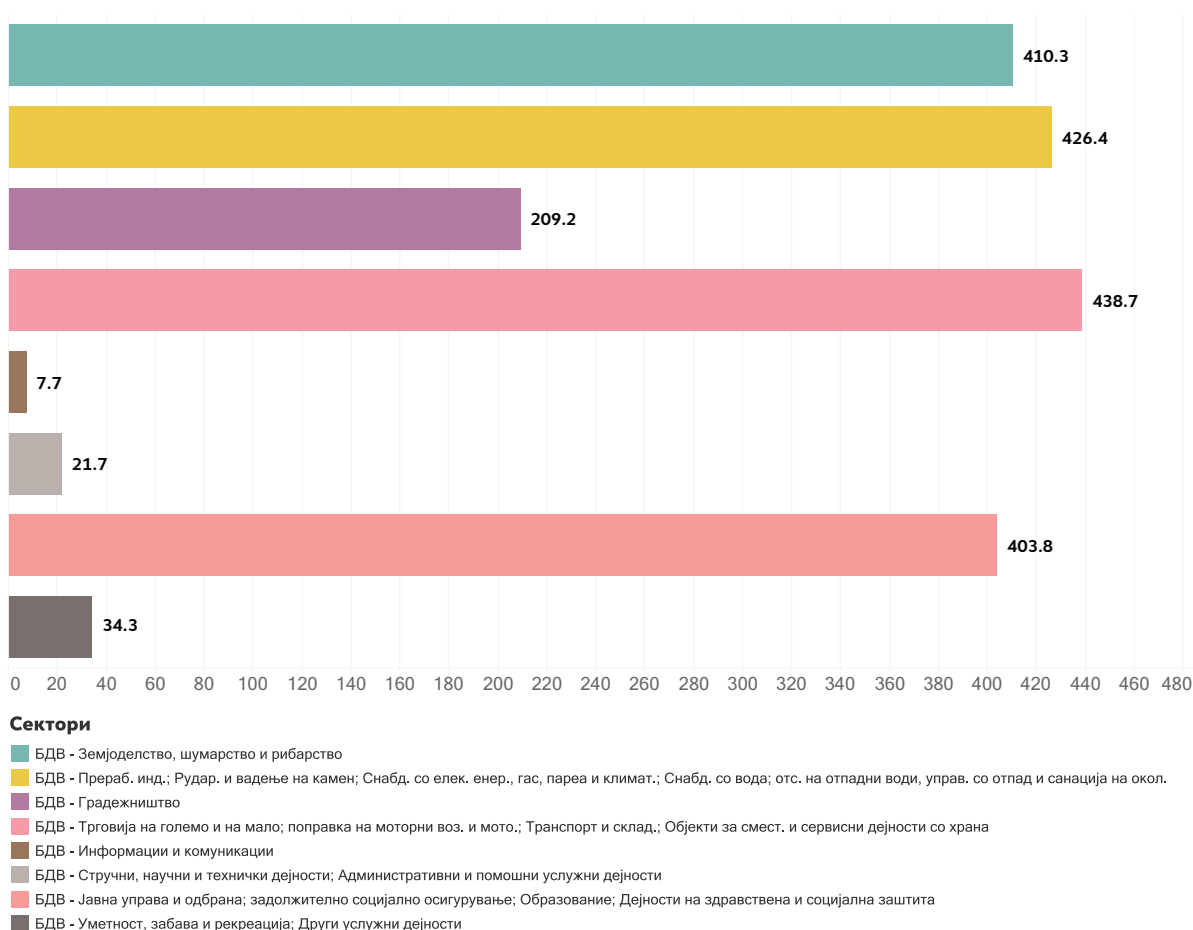

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

⁸Податоци за додадената бруто-вредност од Државниот завод за статистика се достапни на ниво на сектор и по региони. Проценетата БДВ на ниво на општина се пресметува пропорционално според учеството на бројот на фирми во општината во однос на бројот на фирми во регионот за дадениот сектор. На ист начин се проценуваат и бруто-инвестициите по општина.

Во поглед на секторската распределба на додадената бруто-вредност, во Боговиње доминираат четири сектори, кои сочинуваат 86 проценти од БДВ во 2019 година. Најзначаен сектор се услужните дејности поврзани со трговија, поправка, транспорт и сместување (438,7 милиони денари), потоа преработувачката индустрија надополнета со традиционалните сектори како што се рударство и вадење камен и снабдување со електрична енергија, гас, пареа и вода (426,4 милиони денари), земјоделството, шумарството и рибарството (410,3 милиони денари) и јавниот сектор (403,8 милиони денари). Дополнително, значајна е динамиката по сектори, каде што доминантните сектори, освен земјоделскиот, бележат растечки тенденции во последната декада. Земјоделството, шумарството и рибарството, иако значајно доминантен сектор до 2016 година, го губи своето значење во локалната економија во последните четири години. Од друга страна, во последните четири години се забележуваат значајни стапки на пораст на градежништвото.

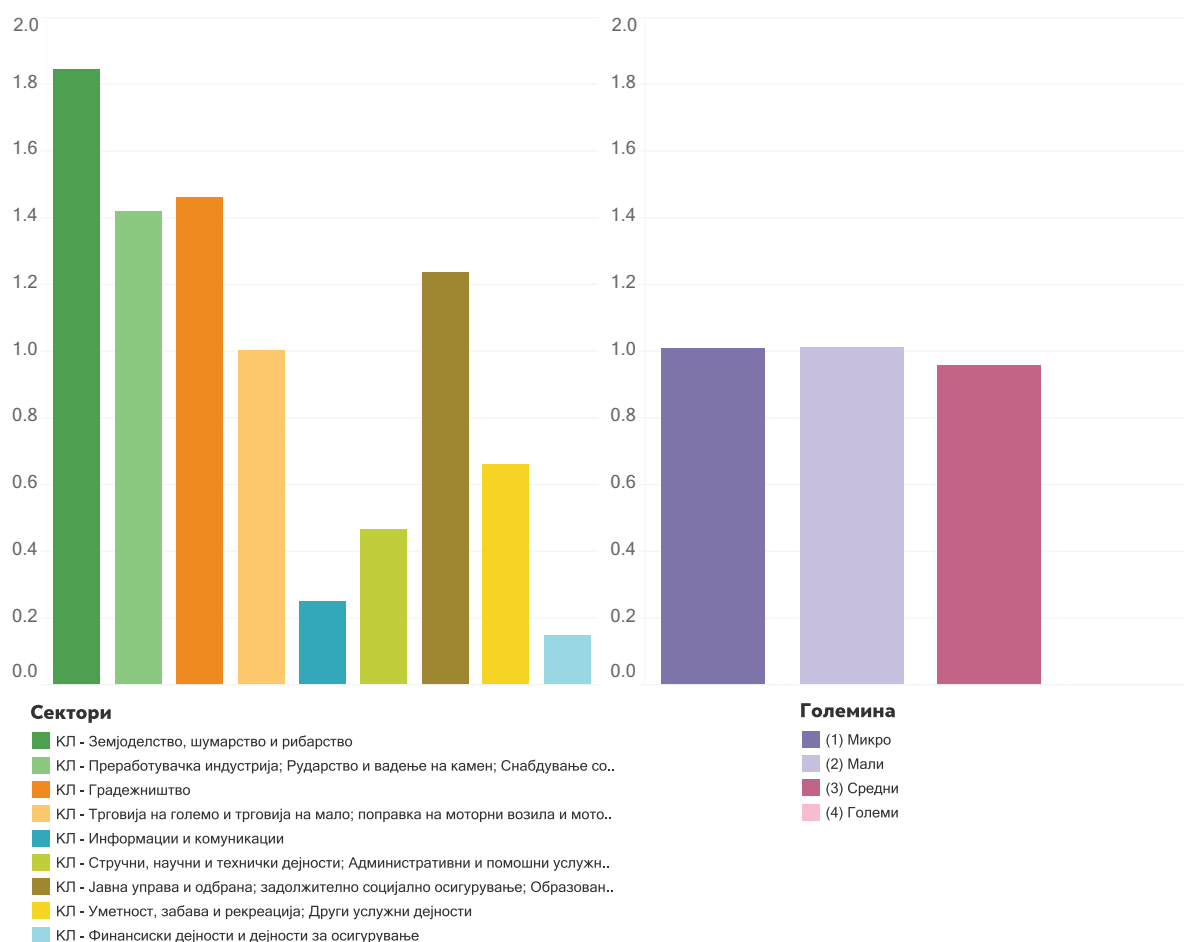
Графикон 4: Додадена бруто-вредност по сектор во 2019 година (во мил. ден.)

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

Исто така, клучна е улогата на општина Боговиње во регионален контекст во однос на локализација на одреден вид економска активност и на одреден тип фирми. Графикон 5 го покажува просечниот коефициент на локализација по сектори и по големина на фирмите.⁹ Доколку коефициентот е поголем од еден, тогаш општината има повисок процент од дадениот сектор / тип фирма во споредба со своето учество во вкупната регионална економска активност / во вкупниот број фирми во регионот. Во однос на локализацијата на одредени сектори, евидентен е високиот коефициент на локализација за доминантните сектори, вклучувајќи го и градежништвото, додека за другите сектори коефициентот останува понизок од еден. Посебно, во другите услужни дејности општина Боговиње игра помаргинална улога во регионален контекст. Во однос на локализацијата на одреден тип фирми, Боговиње има коефициент еден на локализација на микро, мали и на средни фирми и отсуство на големи фирми во општината.

Графикон 5: Коефициенти на локализација по сектор и по тип на фирма

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика

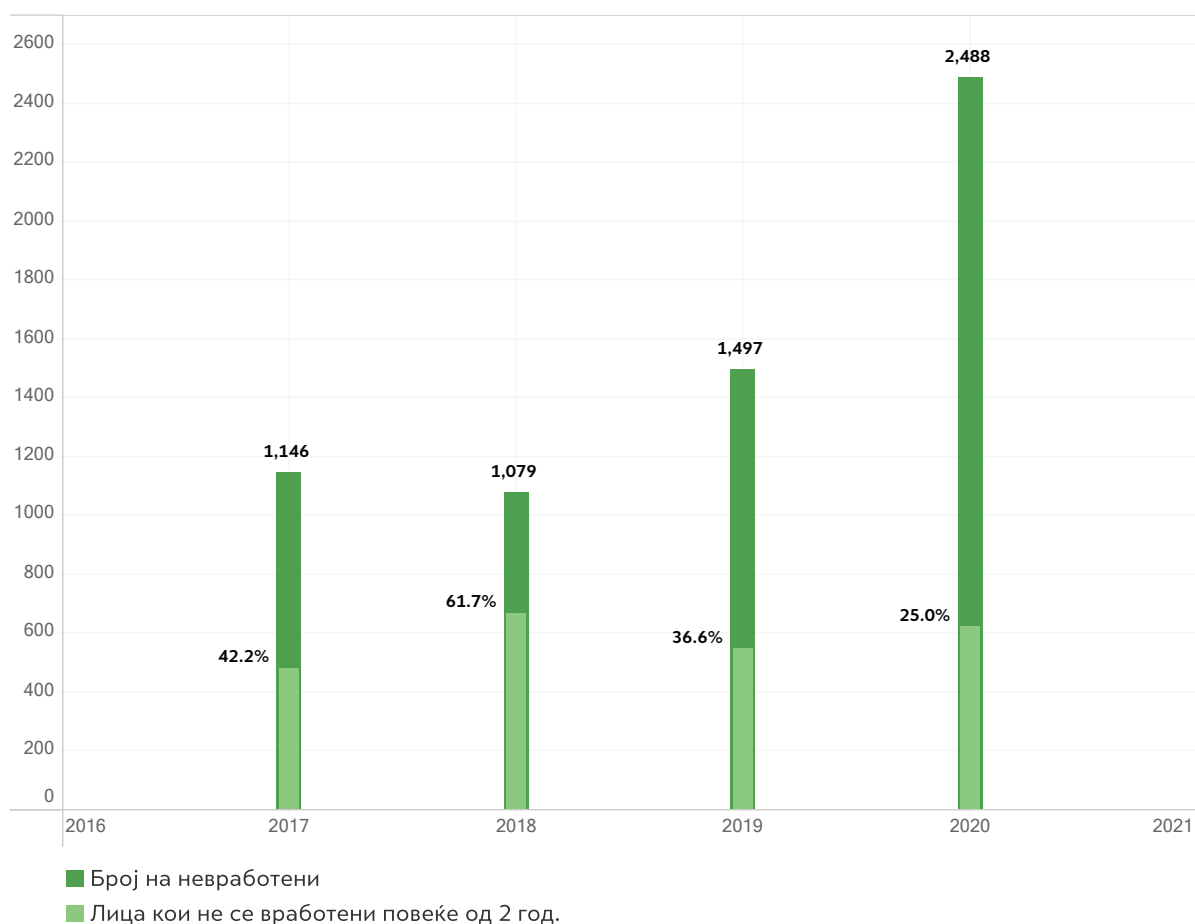
⁹ Коефициентот на локализација се дефинира како:

$$L_{ji} = \frac{X_{ji}}{X_j} / \frac{X_i}{X_{total}}$$

каде што X_{ji} е БДВ на дадениот сектор / бројот на тип фирми $j=1,...,n$ за општината i ; X_j е БДВ на дадениот сектор / бројот на тип фирми j во регионот; X_i е вкупната БДВ / вкупниот број фирми во општината i ; X_{total} е вкупната БДВ / вкупниот број фирми во регионот.

Полошкиот регион во изминатата декада континуирано има стапка на активност пониска од просекот на ниво на Северна Македонија и разликата се намалува во периодот 2011-2019 година. Спротивни се тенденциите во стапките на вработеност и на невработеност. Стапката на вработеност во Полошкиот регион расте побавно од просекот на ниво на Северна Македонија при што во 2019 година е помала од просекот за 10,2 процентни поени и изнесува 37,1 проценти, додека стапката на невработеност опаѓа побавно од просекот и е поголема за 11,2 процентни поени од просекот и изнесува 28,5 проценти. Во однос на тенденциите во општина Боговиње, невработеноста значајно расте во последните четири години (графикон 6). Невработеноста, во апсолутен број, во последните три години пред пандемијата значително порасна од 1.146 во 2017 година на 1.497 невработени лица во 2019 година, за да кулминира на 2.488 во 2020 година. Учеството на младите лица во бројот на невработени е значајно и континуирано расте при што достигнува 14,7 проценти во текот на пандемијата. Од друга страна, процентот на лица што тешко можат да се вработат (повеќе од две години време за чекање за работа) останува значителен, посебно достигнува повеќе од 60 проценти во 2018 година, кога бројот на невработени се намалува на минимум, што укажува на тесен пазар на труд во локални рамки.

Графикон 6: Тенденции во невработеноста

Извор: Агенцијата за вработување

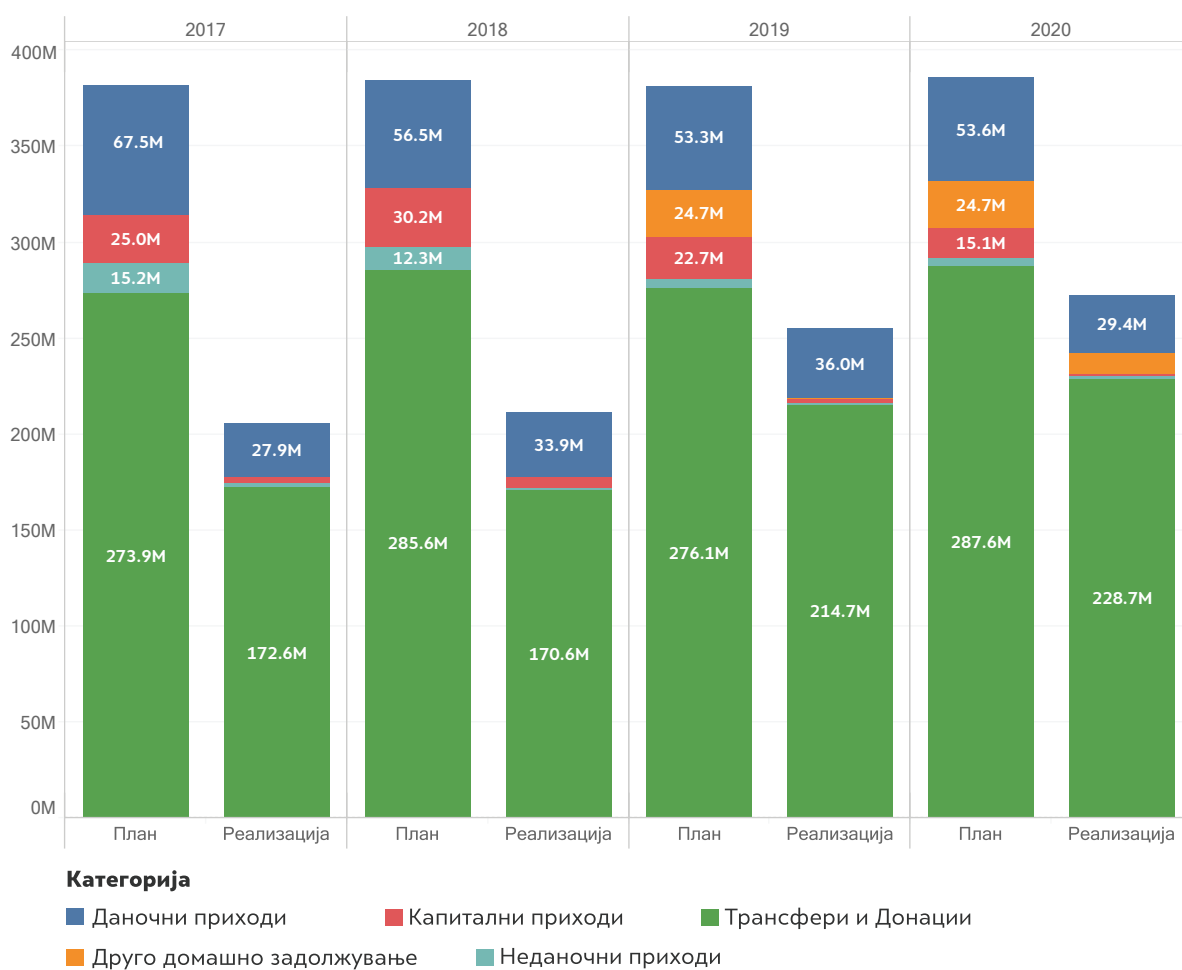
3. БУЏЕТСКА ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Буџетската транспарентност на единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) е значајна како од аспект на информирање на даночните обврзници што го полнат општинскиот буџет, така и од аспект на информирање на граѓаните за која намена ги трошат средствата. Покрај генералното ниво на активна транспарентност, општина Боговиње покажува умерено ниво на буџетска транспарентност. Завршните сметки на Општината (на трицифрено ниво) за периодот 2017-2020 година се достапни за јавноста. Од друга страна, Општината не објавува план на буџет, серија буџет и завршни сметки на подетално (шестцифрено) ниво. Во продолжение следува анализа на податоците од завршната сметка во поглед на финансирањето, трошоците, вложувањата и улогата на парافискалните давачки.

3.1 ФИНАНСИРАЊЕ

Како и сите општини во Северна Македонија, Боговиње се финансира од централниот буџет и од сопствени средства собрани преку различни даночни и неданочни основи или зајмувања. Во структурата на приходите главна улога играат трансферите и донациите. 84,2 проценти од вкупните приходи на Општината се по основа на донации и трансфери. Во 2019 година достигнаа 214,7 милиони денари, од кои трансферите од централната власт имаат доминантно место (графикон 7). Трансферите од централна власт континуирано се зголемуваат во последните три години и ја прават општина Боговиње една од позависните општини во Северна Македонија. Следуваат даночните приходи, со учество од 14,1 проценти во вкупните приходи, и во износ од 36 милиони денари и капиталните приходи (еден процент) во износ од 2,5 милиона денари за истата година. Во однос на динамиката, даночните и неданочните приходи покажуваат стабилна динамика, додека кај капиталните приходи се јавуваат одредени осцилации пред пандемијата. Во поглед на реализацијата на планираните приходи, очигледно е преоптимистичкото планирање во целиот период на анализа и значително потфрлање на планираните приходи. Значително потфрлање се забележува во сите категории, иако кај трансферите и донациите има подобрена реализација во последните две години. Тоа може да е резултат на преголеми очекувања од централната власт, несоодветно планирање на приходите или поголема волатилност и непредвидливост на економската активност на бизнис-секторот.

Графикон 7: Структура на приходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година

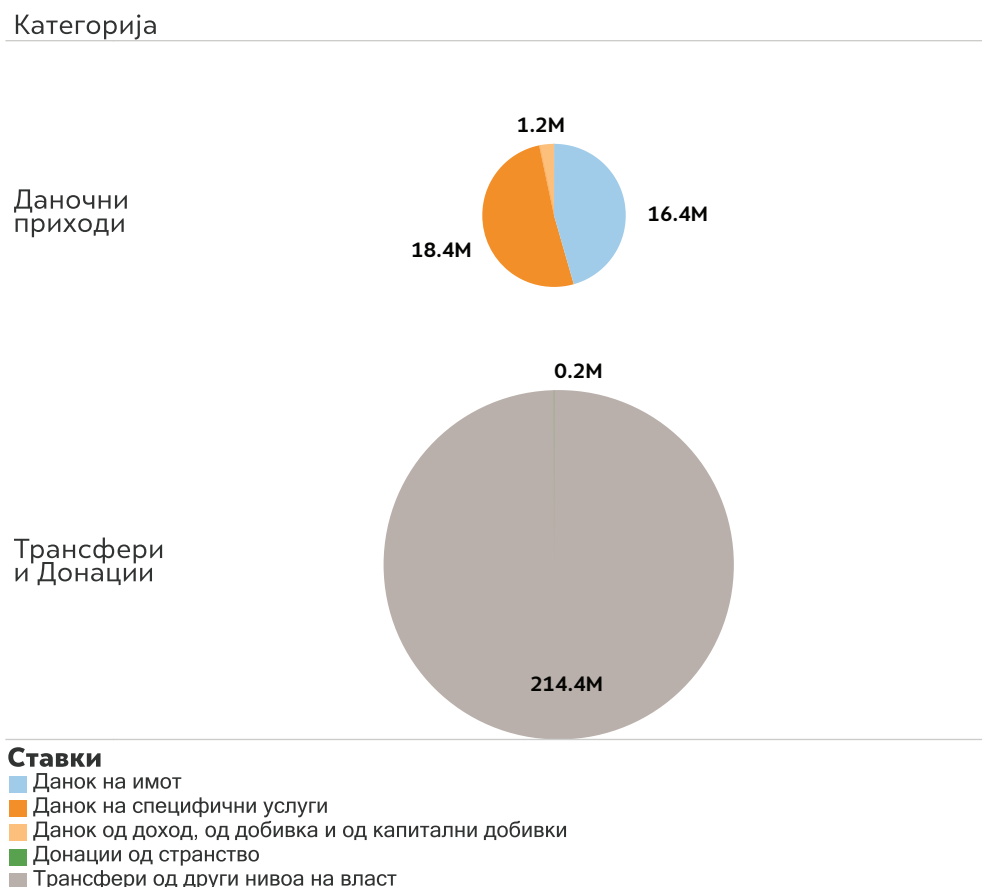

Извор: Завршна сметка и предлог-буџет на Општина

Графикон 8 ја покажува структурата на приходите на подетално ниво за 2019 година земајќи ги предвид двете доминантни категории приходи. Во најдоминантната категорија (трансфери и донации), најголемиот дел (99,9 проценти) доаѓа како трансфери од централната власт. Во рамките на даночните приходи, приближно една половина доаѓаат од данокот на специфични услуги, а 45,6 проценти од данокот на имот. Тенденцијата е големината на питата за даночните и за неданочните приходи постепено да расте на сметка на намалувањето на питата за трансфери и донации.

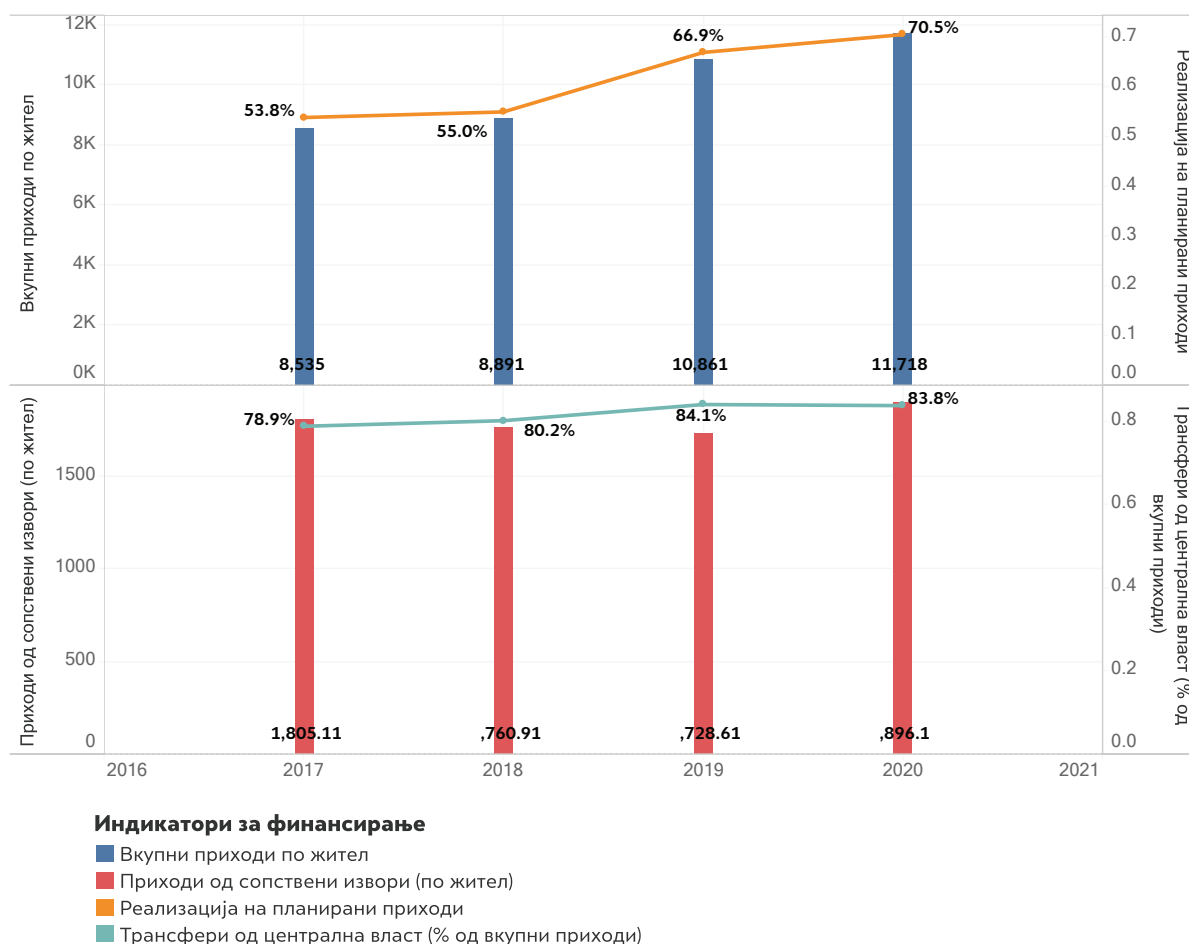
Графикон 8: Структура на приходите по категории и ставки во 2019 година

Извор: Завршна сметка на Ойштина

Графиконот 9 ја илустрира динамиката на движење на приходите по жител и зависноста на Општината од финансирањето од централната власт. Очигледно, динамиката на движење на вкупните приходи значајно зависи од тоа како Општината акумулира финансии од сопствени извори. Пред пандемијата, износот на приходи од сопствени извори по жител континуирано и умерено се намалува, додека вкупните приходи по жител континуирано растат, што резултира со зголемување на зависноста од средства од централната власт и достигнување максимум во тој индикатор во 2019 година од 84,1 проценти. Во текот на пандемијата, има подобрување во реализацијата на приходите и зголемување на приходите од сопствени извори по жител, но, сепак, зависноста од централната власт сè уште останува блиску до максимумот. Нестабилната динамика на приходите од сопствени извори ја става под прашалник одржливоста на финансирањето, посебно за малите општини како Боговиње.

Графикон 9: Движење на приходите по жител и зависност на Општината од централната власт

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика и завршната сметка на Општината

Конечно, сегрегацијата на приходите по поединечни ставки дава слика за стабилноста на изворите на финансирање. Графикон 10 покажува дека приходите од данокот на имот по жител континуирано растат пред пандемијата и достигнуваат максимум од 700 денари во 2019 година и значително опаѓаат во текот на пандемијата, достигнувајќи 459,8 денари. Данокот на доход, добивка и капитални добивки како процент од БДВ стабилно расте и достигнува 0,07 проценти во текот на пандемијата, кога има и позначаен пад на БДВ. Од друга страна, неданочните приходи и приходите од специфични услуги покажуваат значајна нестабилност. Иако значајно пораснале во однос на бројот на фирми во 2018 година, склони се на повремени падови, вклучувајќи ги падовите од 7,7 проценти и 7,4 проценти во 2019 година и во 2020 година, соодветно.

Графикон 10: Движење на приходите по поединечни ставки

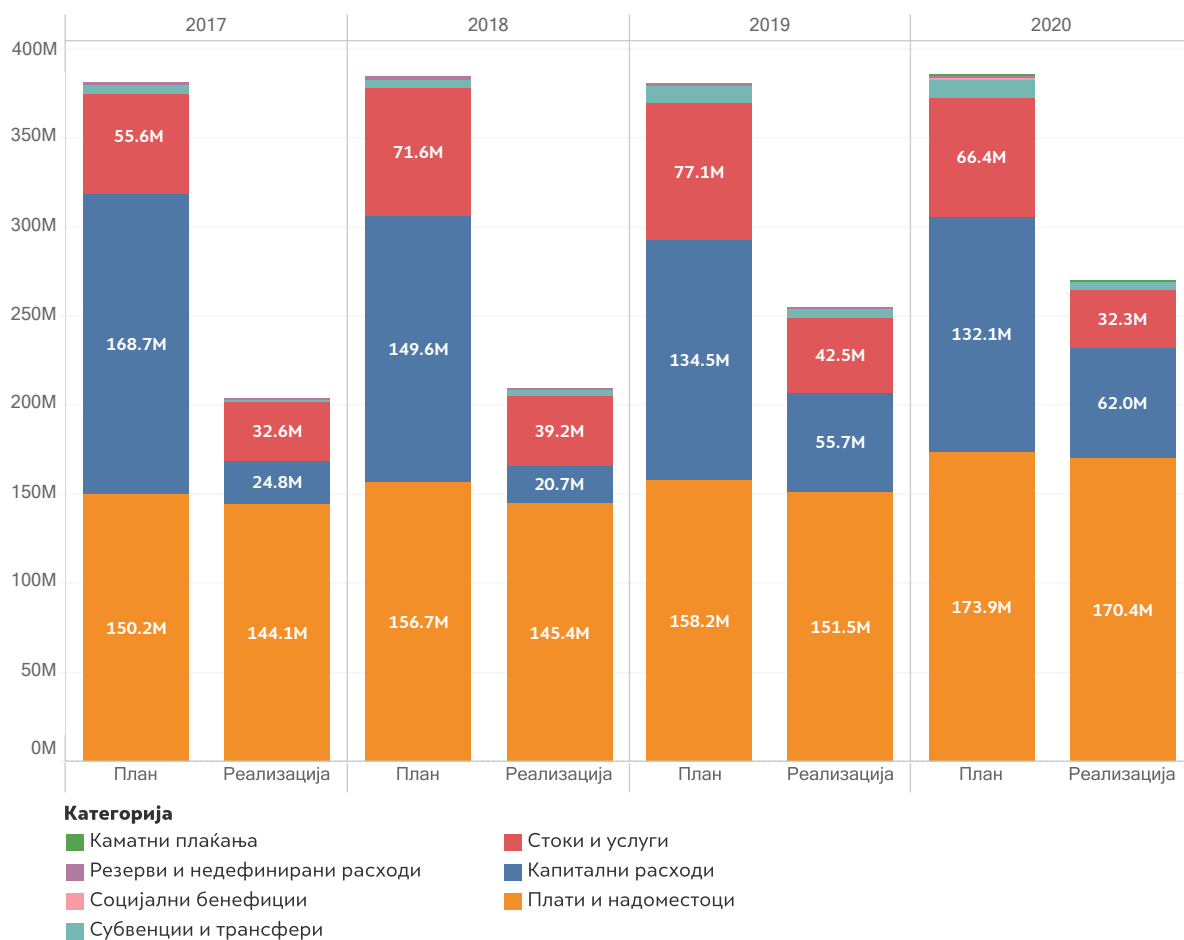

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика и завршната сметка на Општината

3.2 РАСХОДИ И ИНВЕСТИЦИИ

Во рамките на расходната структура на завршните сметки, генерално, Општина Боговиње алоцира 98 проценти од средствата во три категории: плати и надомест, капитални инвестиции и стока и услуги. Платите и надоместот заземаат доминантно место (59,4 проценти во 2019 година) и континуирано растат за периодот 2017-2020 година, вклучувајќи ја и пандемиската година, кога има пораст на оваа категорија од значителни 12,5 проценти во однос на претходната година. Капиталните расходи се втора категорија по големина во завршните сметки, со учество од 21,9 проценти во вкупните расходи во 2019 година, со исклучок на претходните две години, кога се значително помали од расходите за стока и за услуги. Стоката и услугите, како трета категорија по големина, растат побавно од капиталните расходи пред пандемијата и достигнуваат учество од 16,7 проценти во 2019 година, додека во текот на пандемијата значително опаѓаат и нивното учество паѓа на 12 проценти. Во однос на реализацијата на планираните расходи, евидентна е ниската реализација на капиталните расходи кога процентот не може да достигне ни 50.

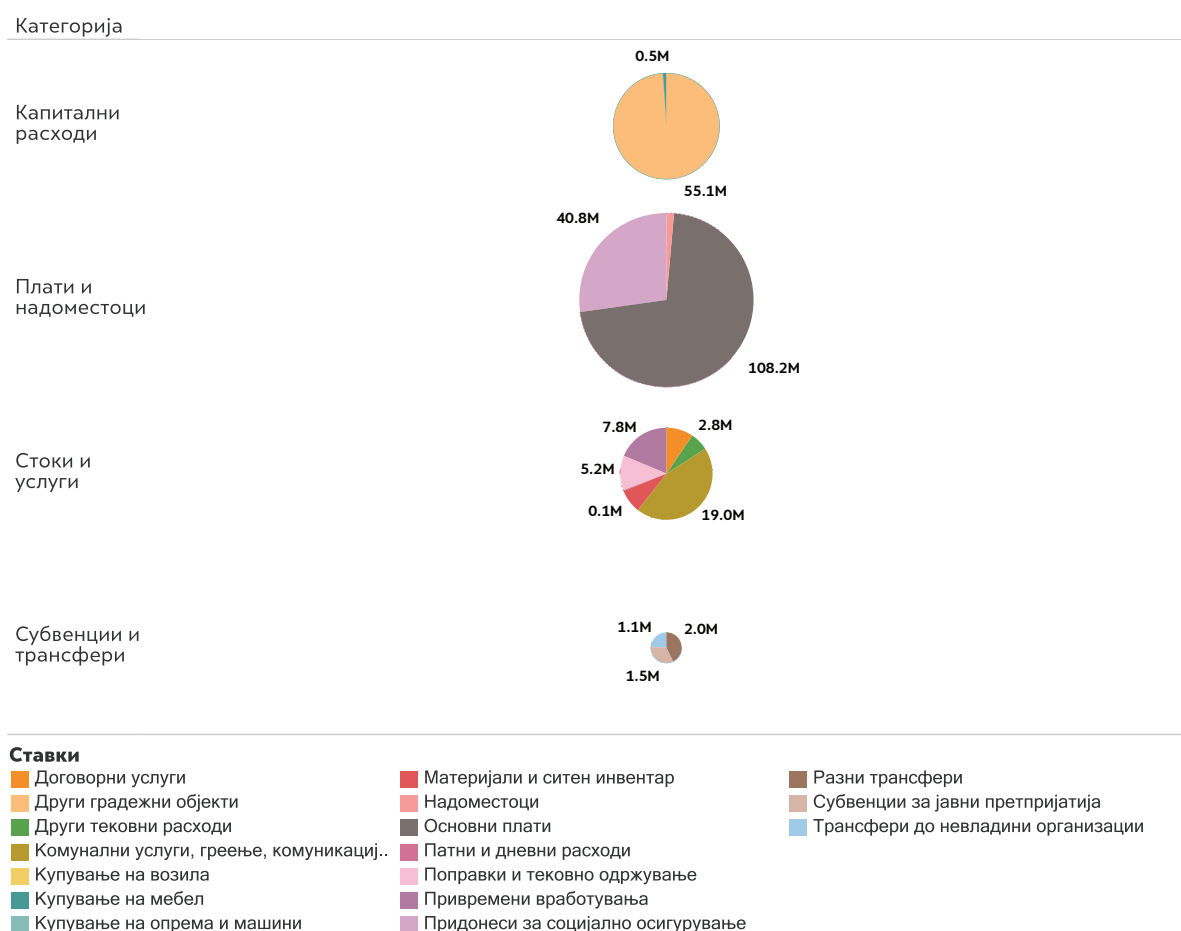
Графикон 11: Структура на расходите и реализација за периодот 2017 – 2020 година

Извор: Завршна сметка и предлог-буџет на Општина

Графикон 12 ја покажува деталната структура на расходите во 2019 година. Повеќе од две третини од најмасивната категорија на расходната страна се основни плати во износ од 108,2 милиони денари, додека другиот дел отпаѓа на придонеси и на надомест. Во однос на капиталните инвестиции, 99 проценти од инвестициите припаѓаат на ставката други градежни објекти. Приближно една половина од категоријата стока и услуги (56,9 проценти) се однесува на тековно одржување, комунални услуги, греење и транспорт, додека 18,4 проценти се издвојуваат за привремени вработувања. Конечно, 40 проценти од категоријата субвенции и трансфери се одвојуваат за недефинирана ставка, разни трансфери. Значајното учество на недефинираните ставки (како што се, други градежни објекти и разни трансфери) укажува на потребата од поголема и подетална транспарентност на Општината.

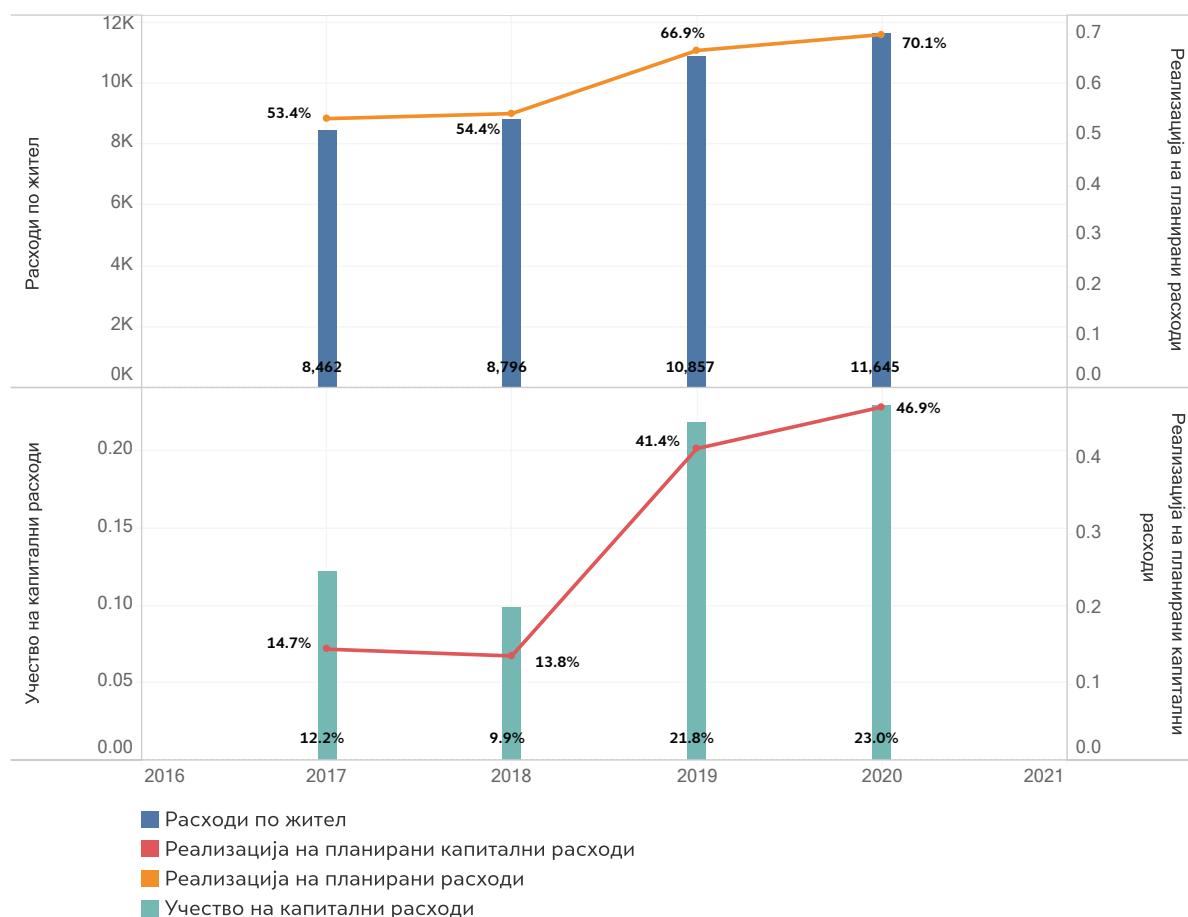
Графикон 12: Структура на расходите по категории и ставки во 2019 година

Извор: Завршна сметка на Општината

Графиконот 13 ја прикажува динамиката на движење на расходите по жител, улогата на капиталните расходи во вкупните расходи и реализацијата на расходите. Се забележува дека постои одредена поврзаност меѓу улогата на капиталните инвестиции, реализацијата и расходите по жител. Динамиката на расходите по жител и реализацијата на вкупните расходи е детерминирана од реализацијата на капиталните расходи и нивното растечко учество во вкупните расходи. Пред 2019 година, реализацијата и учеството на капиталните инвестиции во вкупните расходи е на многу ниско ниво, што резултира во, генерално, ниска реализација на вкупните расходи и расходи по жител пониски од 10 илјади денари. Во 2019 година значително се подобрува реализацијата на капиталните расходи со што нивното учество се зголемува на 21,8 процент резултирајќи во вкупни расходи по жител од 10.857 денари. Во пандемијата, истата растечка тенденција продолжува, што води до максимално учество на капиталните инвестиции во вкупните расходи. Поефикасното користење на капацитетите на општината и подобро планирање значајно ќе го зголеми постојниот процент.

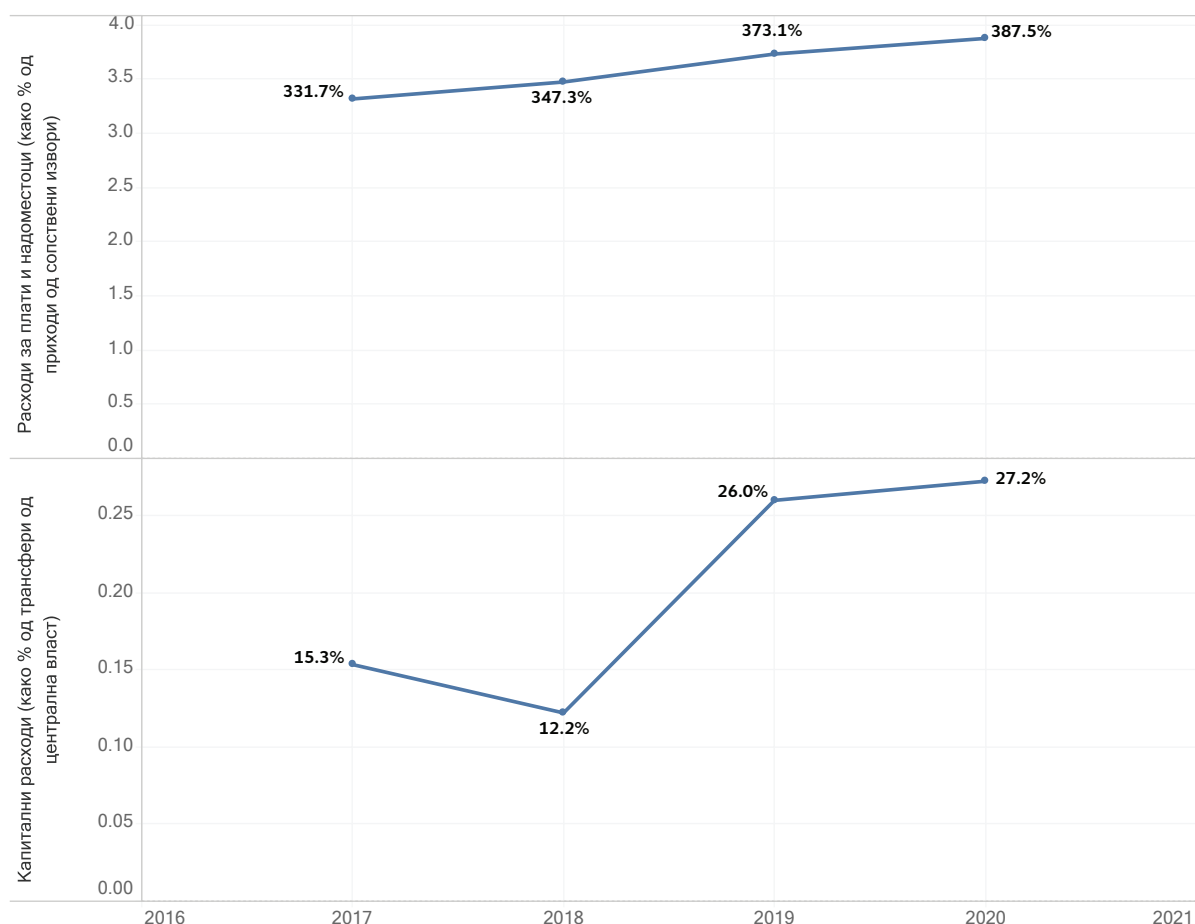
Графикон 13: Движење на расходите по жител и учество на капиталните расходи

Извор: Пресметки врз основа на податоци од Државниот завод за статистика и завршната сметка на Општината

Конечно, комбинирањето на информациите од приходната и од расходната страна овозможува оцена на тенденциите во начинот на трошење на парите на граѓаните. Графикон 14 прикажува два односа, односот на платите и надоместот и приходите од сопствени извори и односот на капиталните расходи во однос на трансферите од централната власт. Првиот индикатор покажува колку Општината е способна да ги покрие обврските за плата од сопствени извори, а вториот колку, во просек, еден денар пренесен од централната власт се канализира во капитални инвестиции. Првиот индикатор покажува влошување, додека вториот индикатор позитивни тенденции. Боговиње успева да го зголеми односот меѓу расходите за плата и надомест и приходите од сопствени извори од 331,7 проценти на 387,5 проценти, што значи дека Боговиње има капацитет да покрие само една четвртина од својата најголема расходна ставка, плата и надомест, од сопствени извори. Во поглед на вториот индикатор, во 2019 година и 2020 година, Општина Боговиње успева да го подобри процентот на издвојување од трансферите од централната власт за капитални инвестиции. Односно, од секој еден денар добиен од централната власт, Боговиње канализира повеќе од една четвртина во капитални инвестиции.

Графикон 14: Индикатори на алокација на средствата

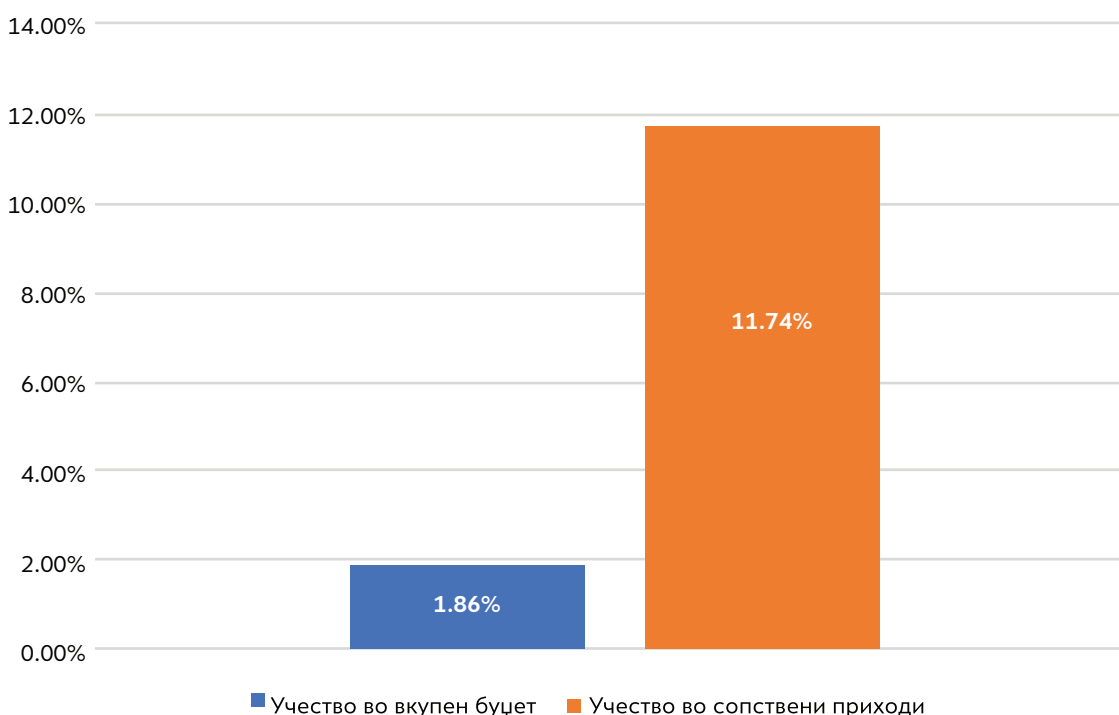

Извор: Завршна сметка на Општинаа

3.3. УЛОГА НА ПАРАФИСКАЛНИТЕ ДАВАЧКИ

Додека одреден фокус е ставен на транспарентноста на расходите, целосно се игнорира транспарентноста на приходната страна, особено донесувањето и наплатата на парафискалните давачки, како значајни извори од сопствени приходи на ЕЛС. Програмата за економски реформи 2022 – 2024¹⁰ година ја идентификуваше потребата за консолидирање на парафискалните давачки како мерка за структурни реформи. Во овој контекст, Општина Боговиње собира незначителен износ средства преку парафискални давачки. Во 2020 година, учеството на парафискалните давачки во вкупните приходи изнесува 1,86 проценти, додека учеството во приходите од сопствени извори 11,74 проценти (графикон 15). Поради шоките од пандемијата, во споредба со 2019 година, се намали учеството на парафискалните давачки во сопствените приходи за 2,3 проценти од 14,04 проценти, додека учеството во вкупните приходи се намали за 0,36 проценти од 2,22% проценти.

Графикон 15: Учество на парафискалните давачки во вкупните приходи и во приходите од сопствени извори

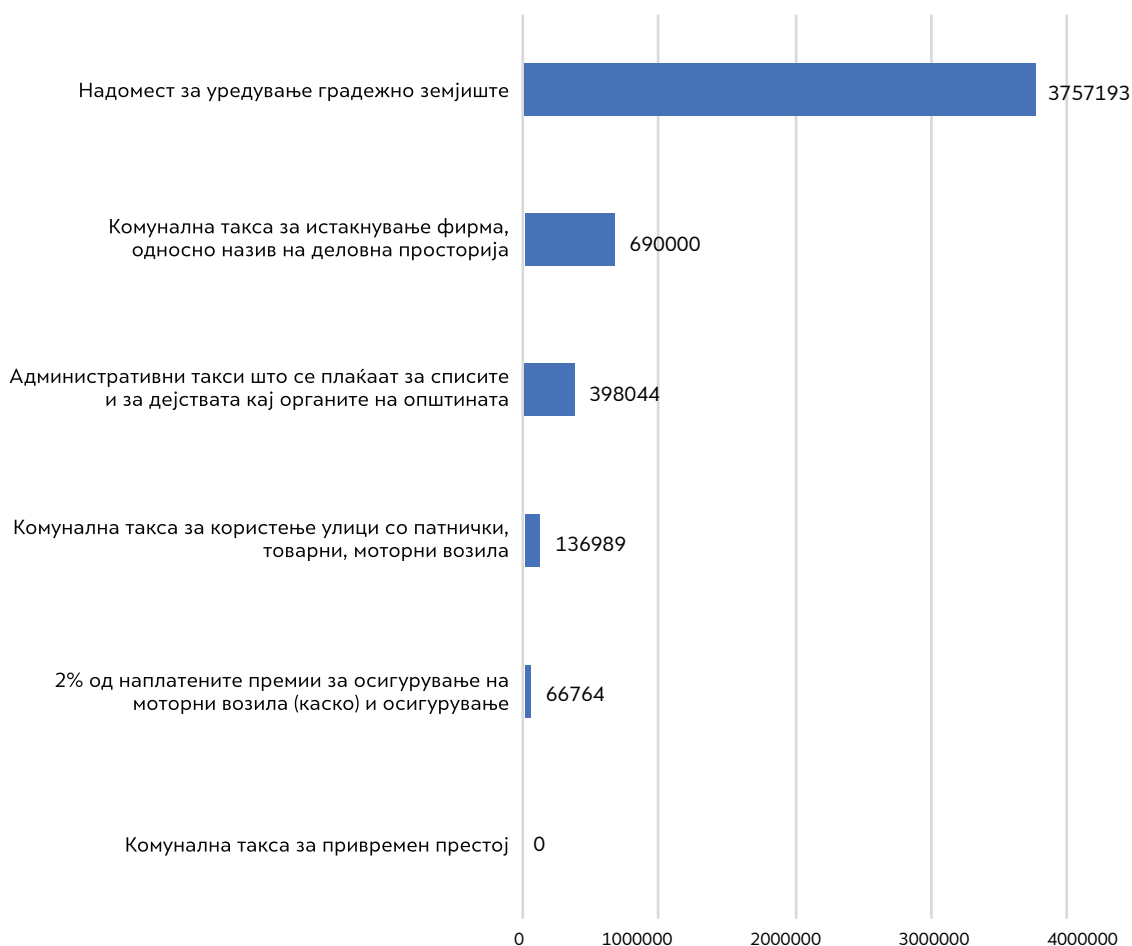

Извор: Завршна сметка на Општинаа за 2020 година

Достапна на https://finance.gov.mk/wp-content/uploads/2022/01/ERP-2022-2024_MKD.pdf? x_tr_sl=mk& x_tr_tl=en& x_tr_hl=en-US& x_tr_pto=wapp

Графикон 16 ја покажува деталната структура на парафискалните давачки. Во 2020 година, 96 проценти од парафискалните давачки се состојат од три ставки: комунална такса за истакнување фирма, надомест за уредување градежно земјиште и административни такси. Приходите од административни такси опаѓаат во текот на пандемијата за 27 проценти од 544.206 на 398.044 денари, како и комуналните такси за истакнување фирма, кои речиси се преполовуваат, односно опаѓаат за 42% од 1.194.500 на 690.000 денари. Сепак, ставката надомест за уредување градежно земјиште во текот на пандемијата покажува пораст за 0,19 проценти од 3.749.935 на 3.757.193 денари. Позначителен пораст за 19 проценти, во текот на пандемијата има и ставката комунална такса за користење улици од 115.431 на 136.989 денари. Иако парафискалните давачки имаат ограничена улога во финансирањето на Општината, нивното значење доаѓа до израз во текот на кризи и неповолни економски услови.

Графикон 16: Структура на парафискалните давачки 2020 година

Извор: Завршна сметка на Општината

Табела 1 прави преглед на парафискалните давачки во општина Боговиње. Колона еден ги наведува парафискалните давачки; колона два, три и четири прикажуваат колкави се приходите на Општината за дадената давачка во 2020 година, колкаво е учеството во вкупните приходи на Општината и учество во сопствени приходи; колона пет ја претставува перцепцијата на компаниите за оптовареност од конкретната давачка; колона шест дава приказ дали приходите се користат за наменски цели или за сопствени приходи на Општината; и колона седум дава насока за постигнување оптимум.

Табела 1: Парафискални давачки, перцепција за товар и насоки за постигнување оптимум

Назив	Вкупен приход за Општината, во денари	Учество во вкупни приходи	Учество во сопствени приходи	Перцепција за товар	Сопствени приходи / наменска употреба	Постигнување оптимум
Комунална такса за привремен престој	0	0.0000%	0.00%		Наменски	
Комунална такса за истакнување фирма, односно назив на деловна просторија	690,000	0.25%	1.60%	Најчесто застапена и голем товар	Сопствен	1. Да се усогласи според прометот на компанијата 2. Дигитализација на поднесокот
Комунална такса за користење улици со патнички, товарни, моторни возила	136,989	0.05%	0.32%	Умерено голем товар	Сопствен	Да се зголеми наменското користење за улици
Надомест за уредување градежно земјиште	3,757,193	1.38%	8.73%	Голем товар / административен товар	Наменски	1. Да се зголеми наменското користење на приходите за еколошки цели, одржување и уредување на јавните површини 2. Дигитализација на поднесокот
Административни такси што се плаќаат за списите и за дејствата кај органите на општината	398,044	0.15%	0.93%	административен товар	Сопствен	Дигитализација на поднесокот
2 % од наплатените премии за осигурување на моторни возила (каска) и осигурување	66,764	0.02%	0.16%	административен товар	Сопствен	Дигитализација на поднесокот

Извор: Завршна сметка на Општина Боговиње за 2020 година; сироведена анкета и фокусни групи со компании; пресметка на авторите

Резултатите покажаа дека административниот товар на компаниите е релативно поголем товар, во споредба со финансискиот товар. Во административниот товар се опфатени: времето потребно за усогласување / администрирање со ПФД; време потрошено за подготовка на документација; време потрошено за поднесок и комуницирање со службениците; и време потрошено за корекции. Оттука, дигитализацијата на услугите преку електронски поднесок и администрирање е приоритет. Компаниите сметаат дека е потребно да се зголеми информирањето на компаниите (преку интернет-страницата и на друг начин), особено за придобивките за нивниот бизнис и обврските за локалните давачки.

Во поглед на перцепцијата за товар за специфични давачки, компаниите ја наведуваат фирмарината како најчеста парафискална давачка. Компаниите бараат да се определува соодветно на големината и прометот на компанијата. Исто така, компаниите сметаат дека е потребно да се зголеми вложувањето во инфраструктура, што може да биде преку давачката за уредување градежно земјиште. Оттука, намалувањето на трошокот и овозможување противуслуга се дел од начините за постигнување оптимум и намалување на товарот за бизнис-секторот. Како умерен финансиски товар се перципираат и давачките за комунална такса за користење улици со патнички, товарни, моторни возила, автобуси, специјални возила и мотоцикли, што се плаќа при регистрација на возилата.

Од аспект на наменското користење на приходите (делумно или целосно), освен кај давачките за: уредување градежно земјиште; кај другите давачки приходите се користат како сопствени приходи на Општината, без специфична намена. Кај давачките за уредување градежно земјиште, приходите од оваа давачка се користат за реализирање на програмата за уредување градежно земјиште на Општината (за изградба на објекти на комунална инфраструктура заради непречен пристап до градежна парцела од јавен пат, поставување водоводна, фекална и атмосферска канализација и др. инсталација со приклучоци до градежна парцела). Во таа насока, потребно е да се зголемат противуслугите на Општината за наплатените локални давачки и по другите основи.

Постигнувањето оптимум на парафискалните давачки во Општина Боговиње е детално изнесено во последната колона од табела 1. Потребно е:

- Унапредување на дигитализацијата на поднесокот на барањата и нивно администрирање;
- Зголемување на наменското користење на примените приходи за намената за која се уплатени давачките;
- Приспособување на фирмарината според големината на прометот на компанијата.

4. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Економската активност во Боговиње забележува позитивни стапки на пораст, со исклучок на 2012 година и на 2019 година. Додадената бруто-вредност по жител континуирано расте. Во поглед на секторската распределба на додадената бруто-вредност, во Боговиње доминираат четири сектори, кои сочинуваат 86 проценти од БДВ во 2019 година: 1. услужните дејности поврзани со трговија, поправка, транспорт и сместување; 2. преработувачката индустрија надополнета со традиционалните сектори како што се рударство и вадење камен и снабдување со електрична енергија, гас, пареа и вода; 3. земјоделството, шумарството и рибарството и 4. јавниот сектор.

Покрај генералното ниво на активна транспарентност, општина Боговиње покажува умерено ниво на буџетска транспарентност. Завршните сметки на Општината (на трицифрено ниво) за периодот 2017-2020 година се достапни за јавноста. Од друга страна, Општината не објавува план на буџет, серија буџет и завршни сметки на подетално (шестцифрено) ниво. Како и сите општини во Северна Македонија, Боговиње се финансира од централниот буџет и од сопствени средства собрани преку различни даночни и неданочни основи или зајмувања. Во структурата на приходите 84,2 проценти од вкупните приходи на Општината се по основа на донации и трансфери. Трансферите од централна власт континуирано се зголемуваат во последните три години и ја прават општина Боговиње една од позависните општини во Северна Македонија. Во рамките на расходната структура на завршните сметки, генерално, Општина Боговиње алоцира 98 проценти од средствата во три категории: плати и надомест, капитални инвестиции и стока и услуги. Платите и надоместите заземаат доминантно место (59,4 проценти во 2019 година) и континуирано растат за периодот 2017-2020 година. Капиталните расходи се втора категорија по големина во завршните сметки, со учество од 21,9 проценти во вкупните расходи во 2019 година. Стоката и услугите, како трета категорија по големина, имаат учество од 16,7 проценти во 2019 година, додека во текот на пандемијата значително опаѓаат и нивното учество паѓа на 12 проценти.

Парафискалните давачки се значајни и од аспект на прибирање сопствени извори на средства, но и од аспект на оптовареност на компаниите и генерирање по конкурентна бизнис околина. Општина Боговиње собира незначителен износ средства преку парафискални давачки. Во 2019 година, учеството на парафискалните давачки во вкупните приходи изнесува 0,23 проценти, додека учеството во приходите од сопствени извори 2,83 проценти. Општина Боговиње нема стабилна структура на парафискални давачки. Во 2019 година, 80 проценти од парафискалните давачки доаѓаат од административни такси, додека во 2020 година 85 проценти од парафискалните давачки се состојат од три ставки: комунална такса за истакнување фирма, комунална такса за користење улици и административни такси.

Препораките за Општина Боговиње, за унапредување на финансиската транспарентност и оптимизација на парафискалните давачки се следни:

- Општината да ги објавува планот за буџет и завршните сметки на шест цифрено ниво, во формат лесен за обработка на податоци;
- Да се подобри структурата на трошење на средствата, во корист на развојната компонента;
- Да се зголеми самоодржливоста на Општината, во финансирање на платите и трошоците за стоки и услуги во мера на капацитетот за прибирање сопствени приходи;
- За постигнувањето оптимум на парафискалните давачки во Општина Боговиње потребно е:
 - о Унапредување на дигитализацијата на поднесокот на барањата и нивното администрирање;
 - о Зголемување на наменското користење на примените приходи за намената за која се уплатени давачките;
 - о Регулмирање на нов начин на наплата на фирмарина: износот на таксата да соодветствува со големината и прометот на компанијата;
 - о Овозможување на подобра противуслуга од општината за наплатените давачки.

